

Riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor

Antagna av Bygg- och miljönämnden

DNR: BMN-2021-463

Beslutat av: Bygg- och miljönämnden

Datum: 2022-06-23, § 94

Dokumentansvarig:

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Giltigt från: 2022-06-23

Innehållsförteckning

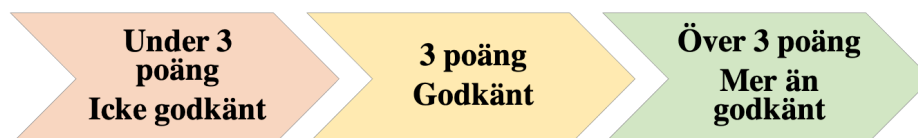
1. INLEDNING.....	3
SYFTET MED RIKTLINJERNA	3
VARFÖR BEHÖVS RIKTLINJER FÖR FRIYTOR?	3
2. LAGSTIFTNING	5
PLAN- OCH BYGGLAGEN (2010:900).....	5
BOVERKETS REGLER OCH FÖRESKRIFTER	6
MILJÖBALKEN (1998:808)	6
3. RIKTLINJER FÖR FÖRSKOLOR.....	7
ANALYSVERKTYG FÖR FÖRSKOLOR - LEKVÄRDEFAKTOR	7
KVALITETSASPEKTER	7
4. RIKTLINJER FÖR GRUNDSKOLOR.....	11
ANALYSVERKTYG FÖR GRUNDSKOLOR - FRIYTEFAKTOR.....	11
KVALITETSASPEKTER	11
5. BILAGOR.....	15
BFS 2015:1 FRI 1.....	15

1. Inledning

Syftet med riktlinjerna

Syftet med riktlinjerna är att skapa en samsyn av hur den gällande lagstiftningen kring friytor för förskolor och skolor skall tolkas. Riktlinjernas fokus är att tillräckliga och lämpliga friytor för barn och elever behöver avsättas för förskola och skola i fördjupade översiktsplaner, planprogram och detaljplaner, samt att friytornas storlek och innehållsliga kvalitet beaktas i bygglovsgranskningen. Riktlinjerna för friytor vid förskolor och skolor är tänkta att användas som stöd vid detaljplaneläggning och bygglovsprövning, som är den myndighetsutövning som sker enligt plan- och bygglagen. Riktlinjerna gäller för både privata och kommunala förskolor och skolor, oavsett om de har tillfälligt eller permanent bygglov. För tillfälliga lokaliseringar av akut karaktär 0-1 år eller tillfälliga evakueringslösningar 0-3 år görs dock bedömningar i varje enskilt fall. Utformningen av följande riktlinjer utgår från ”Normer och riktlinjer för friyta (utemiljö) vid förskolor och skolor i Åstorps kommun” (2019) från Bildningsförvaltningen.

Riktlinjerna för friytor är uppdelade i lekvärdesfaktorer som används för förskolegårdar samt friytefaktorer som används för grundskolors skolgårdar. Lekvärdesfaktorn är avsedd att inspirera vid utformning av förskolegårdar, användas vid granskning av bygglovsritningar av förskolegårdar inför bygglovsgivning och som ett underlag vid bedömning av möjliga förbättringsåtgärder på befintliga förskolegårdar. Syftet är att nå en hög lekkvalitet på förskolegårdarna. För friytefaktorn är avseendet detsamma, fast då gällande grundskolors skolgårdar. Både lekvärdesfaktorn samt friytefaktorn kan även fungera som ett underlag vid planering av skötselåtgärder på gården. De olika lekvärdesfaktorn samt friytefaktorn består båda två sju olika kvalitetsaspekter. För varje kvalitetsaspekt kan poängen -1, 0 eller +1 erhållas, beroende på hur väl kvalitetsaspekten uppfylls. En friyta för en förskola eller skola bedöms kräva minst 3 poäng för att vara godkänd. Om poängen inte kan uppfyllas kommer en motivering till detta att krävas från Bygg- och miljönämnden, för bedömning om motiveringen är giltig eller ej.

Figur 1. Poängskala för friyta på förskolor och skolor.

Varför behövs riktlinjer för friytor?

Åstorps kommun har idag ett flertal skolor och förskolor i permanenta och temporära lokaler som uppnått sin byggnadstekniska livslängd. Många enheter är dessutom för små ur ett driftsmässigt eller pedagogiskt perspektiv, eller ligger på för små tomter. Kommunen har därför ett behov av att omvandla ett flertal små enheter till färre stora enheter samt att totalt sett utöka antalet platser i förskola och skola. För att underlätta och säkerställa god kvalitet och en likvärdig förskola och skola i hela kommunen har följande dokument tagits fram för att tydliggöra Bygg- och miljönämndens tolkning av gällande lagstiftning samt gällande normer som finns från kommunens bildningsförvaltning.

Boverkets rapport ”Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö” (2015), sammanfattar den forskning som finns om utemiljöns betydelse för barns utveckling och hälsa. Det är viktigt för barns utveckling att de får vistas ute i grön miljö. Utemiljö av god kvalitet gör att barnen tillägnar sig kunskaper och färdigheter till stor del på egen hand, vilket är en del av att växa och utvecklas som människa. Det går alltså inte att med pedagogik och byggd miljö ersätta det som barnen lär sig genom att vistas i en naturlig miljö. Det har

visat sig att barn som har tillräckligt stor friyta i direkt anslutning till förskole- eller skolbyggnaden är ute mer, rör sig mer samt leker mer rörligt och omväxlande än barn som måste förflytta sig till en park för utomhusvistelse eller lek. Mer omväxlande och rörlig lek ger barnen större utvecklingsmöjligheter och har goda hälsoeffekter.

När det gäller förskolegårdar visar erfarenheter i Malmö att det storleksmässigt tycks gå en gräns ungefär vid 30 m² friyta per barn. När gårdarna är mindre blir användningsmöjligheterna begränsade och slitaget stort. Slits lekmiljöerna förlorar de väsentligt i lekvärde. Enligt forskning har friytans totala storlek betydelse för att den ska kunna rymma de kvaliteter som behövs för en fullgod lekmiljö. Studier visar att minimum tycks utgöras av 2000–3000 m². Vid denna storlek är ytan så stor att det händer något med barnens lek - det uppstår mer rörelse och spring i leken. Andelen barn som går i förskola och på fritidshem efter skoltid ökar, vilket gör att skolgården och förskolegården i praktiken är den enda utemiljö som de använder under vardagar. Detta faktum gör att behovet av bra utemiljöer vid skola och förskola ökar.

Boverket definierar i rapporten *"Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö"* begreppet friyta som:

"Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse."

2. Lagstiftning

Plan- och bygglagen (2010:900)

Plan- och bygglagen (PBL) syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. I plan- och bygglagens (2010:900) 8 kap. 9 § regleras krav på tomter. Lagen anger att om en tomt ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse.

Gällande tillsyn enligt plan- och bygglagen står det följande i 8 kap. 4 § PBL (2010:900):

”Ett byggnadsverk ska ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om

- 1. bärförmåga, stadga och beständighet,*
- 2. säkerhet i händelse av brand,*
- 3. skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljön,*
- 4. säkerhet vid användning,*
- 5. skydd mot buller,*
- 6. energihushållning och värmeisolering,*
- 7. lämplighet för det avsedda ändamålet,*
- 8. tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga,*
- 9. hushållning med vatten och avfall,*
- 10. bredbandsanslutning, och*
- 11. laddning av elfordon.*

Vad som krävs för att ett byggnadsverk ska anses uppfylla första stycket framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 §. Lag (2020:239).”

I 8 kap. 14 § PBL (2010:900) står det även skrivet att:

”Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

En anordning för ett syfte som avses i 4 § första stycket 2-4, 6 eller 8, ska hållas i sådant skick att den alltid fyller sitt ändamål. Lag (2011:335).”

Bygg- och miljönämnden ansvarar även för att utöva tillsyn över lekplatser och fasta lekanordningar. Om en lekplats uppförs eller ändras i anslutning till att en bygglovspliktig byggnad uppförs, ska lekplatsens placering och utformning på tomten ingå i bygglovsprövningen. Lekplatser ska anordnas samt underhållas så att de är tillgängliga och att risken för olycksfall begränsas. Bygg- och miljönämnden kan besluta om förbud mot användning av ett byggnadsverk om det finns säkerhetsbrister. Det är ägaren av lekplatsen och lekredskapen som ansvarar för att följa kraven i plan- och bygglagstiftningen.

Boverkets regler och föreskrifter

Boverket är den myndighet som regeringen bestämt får meddela föreskrifter med koppling till plan- och bygglagen. För friytor vid förskolor och skolor har Boverket tagit fram allmänna råd (BFS 2015:1 FRI 1), se bilaga.

I Boverkets byggregler (BFS 2011:6) 8:93 står det skrivet gällande skydd mot olyckor vid fasta lekredskap på tomter att:

”Fasta lekredskap ska anordnas så att risken för personskador begränsas. Underlaget till gungor, klätterställningar och dylika lekredskap ska vara stötdämpande och i övrigt så utformat att risken för personskador vid en olycka begränsas.”

I Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder (BFS 2011:13) finns krav på att tillgängligheten på befintliga allmänna lekplatser ska förbättras så att de även kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Hinder i form av brister i lekplatsers utformning eller utrustning ska avhjälpas. Brister som gör det svårt för barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att alls använda lekplatsen bör åtgärdas. Även brister som gör det svårt att vistas på lekplatsen för föräldrar med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga eller för andra som tar hand om barnen bör åtgärdas.

Miljöbalken (1998:808)

Bygg- och miljönämndens myndighetsutövning utgår från miljöbalken och har fokus på de miljö- och hälsomässiga effekterna av verksamheten. Det är förbjudet att utan anmälan driva eller arrangera olika former av skolor eller förskola. Anmälan till Bygg- och miljönämnden skall göras i god tid innan verksamheten påbörjas.

Den som startar en förskola eller skola måste skaffa sig den kunskap som är nödvändig, enligt 2 kap. 2 § miljöbalken (1998:808):

”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.”

Gällande val av plats för verksamheten gäller enligt 2 kap. 6 § miljöbalken (1998:808) att:

”För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.”

Enligt 1 kap. 1 § 4 p. miljöbalken (1998:808) skall miljöbalken tillämpas så att:

” (...) mark, vatten och fysisk miljö i övrigt användas så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.”

Miljöbalken gäller parallellt med annan lagstiftning om inget annat anges. För att bedöma om olägenheter för hälsa eller miljön föreligger utgår bygg- och miljönämnden från aktuell forskning, rättspraxis, vägledningar, allmänna råd eller andra relevanta riktlinjer. Detta gäller alla verksamheter oavsett vem som utövar dem. Stor uppmärksamhet ska ägnas åt undervisningslokaler.

3. Riktlinjer för förskolor

Analysverktyg för förskolor - Lekvärdesfaktor

Lekvärdesfaktorn är ett analysverktyg avsett att användas i bygglovsgranskningen vid bedömningar av förskolegårdar. Det kan också användas som ett planeringsverktyg i detaljplaneprocessen för att säkra att det är möjligt att uppnå en bra kvalitet i kritiska lägen. Lekvärdesfaktorn ska användas tillsammans med Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1 FRI 1), se bilaga.

Lekvärdesfaktorn beskriver och betygsätter de kvaliteter förskolegården bör ha. Den består av sju kvalitetsaspekter som poängsätts:

1. Friyta
2. Zonering av gården
3. Tillgänglighet
4. Vegetation och topografi
5. Integrering av lekutrustning i landskapet
6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld
7. Samspel mellan ute och inne

Alla kvalitetsaspekter delas in i tre nivåer. Den första nivån ger +1 poäng, den andra nivån ger 0 poäng och den tredje ger -1 poäng. Strävan bör hela tiden vara att komma upp till så många pluspoäng som möjligt. Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges. Ett godkänt värde för friytefaktor har satts till +3 poäng. Om det godkända värdet inte uppnås för förskolan ska en motivering till varför ett godkänt värde inte kan uppnås ges.

Kvalitetsaspekter

1. Friyta

Till friytan räknas de ytor som barnen har tillgång till och kan använda vid sin utevistelse. Ytor för exempelvis förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering och ytor för leveranser där eleverna inte kan vistas, räknas bort. Den totala ytan ska vara sammanhängande.

- +1** Gården är minst 40 m²/barn och minst 3000 m² totalt.
- 0** Gården är 30–40 m²/barn och ca 3000 m² totalt.
- 1** Gården är under 30m²/barn och under 3000 m² totalt.

2. Zonering av gården

En förskolegård bör ha egenskaper från tre zoner: en lugn, en rörlig och en utforskande.

Lugna zonen: Är främst belägen närmast byggnaden. Här upplever barnen lugn och ro med mycket vuxennärvaro. Det finns ett tydligt samspel och en mjuk övergång mellan inne- och utemiljön.

Rörliga zonen: Är belägen längre bort från byggnaden. Hit kan barnen röra sig på egen hand från den lugna zonen för att ges möjlighet till mer rörelse, fysisk aktivitet och utmaningar. Denna zon ska ge förutsättningar för barn att våga, prova nytt och testa sina gränser. Zonen innehåller stora öppna ytor för platskrävande aktiviteter samt lekmöjligheter för barn att uppleva hög fart och höga höjder, genom exempelvis kullar, gungor, rutschkanor m.m.

Utforskande zonen: Är belägen längst bort från byggnaden. Här ska barn kunna vara som mest självständiga och fysiskt aktiva samt uppleva känslor av "frihet" och "oändlighet". Zonen ska ge förutsättningar för barn att vara ifred och skapa sina egna platser. Den utforskande zonen innehåller naturliga miljöer med riklig vegetation som bjuder in till utforskande av växt- och djurliv. Här ska förskolan även ha möjlighet till undervisning utomhus och friluftsbetonade aktiviteter.

- +1 Gården har egenskaper från alla tre zonerna.
- 0 Gården har egenskaper från två av zonerna.
- 1 Gården upplevs endast som en zon.

3. Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär dels att barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska ha tillgång till utemiljöns upplevelser, dels att personal eller föräldrar med funktionsnedsättningar ska ha god tillgänglighet till förskolan.

- +1 Funktionshindrade kan ta sig runt förskolebyggnaden och ut på stora delar av gården, till områden i alla förskolegårdens zoner. Markmaterialet möjliggör att rörelsehindrade kan komma intill de flesta av gårdens lekredskap. Ett flertal av lekredskapen är möjliga för rörelsehindrade att använda på egen hand. Färgsättning med kontraster ökar orienterbarheten för barn och vuxna med nedsatt syn.
- 0 Funktionshindrade kan röra sig runt byggnaden och utnyttja en större del av gården på egen hand. Det finns exempel på lekredskap som är tillgängliga även för funktionshindrade.
- 1 Funktionshindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand. På grund av markens utformning kommer rörelsehindrade inte fram till lekredskapen och kan heller inte använda dessa.

4. Vegetation och topografi

Rik vegetation av naturkaraktär är viktigt för att en förskolegård ska vara funktionell, trivsamt och intressant. En rik växtlighet skapar möjligheter för barnen att interagera med naturen och lära sig hur vår planet fungerar. Vegetationen medför även naturliga väderskydd, både mot regn och sol. Kullar ger särskild fart åt leken och behövs för att öka barnens fysiska aktivitet.

- +1** Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig vegetation eller planterad varierad vegetation som går att leka i. Det finns platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga.
 - 0** Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del av vegetationen är lekbar. Delar av gården ligger i skugga.
 - 1** Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden, den är antingen solbelyst eller ligger i skugga.
-

5. Integrering av lekutrustning i landskapet

Lekutrustning bör vara integrerat i landskapet för att tillföra ytterligare en dimension, både till landskapet och till lekupplevelsen. Integrering i landskapet handlar även om att lekytorna inte ska vara helt avskilda från varandra, utan integreras för att barnen lätt ska kunna förflytta sig mellan olika lekmöjligheter. Detta förändrar inte kraven på lekredskapens säkerhet.

- +1** På ett flertal ställen finns exempel på lekredskap som är integrerade i gårdens gestaltning och topografi. Dessa står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens gestaltning kan användas som lekutrustning.
 - 0** Det finns lekredskap som är integrerade i gestaltning och topografi, men de flesta står inom avgränsade områden utan kontakt med omkringliggande ytor.
 - 1** I princip all lekutrustning står inom inramade lekområden. Utemiljön utanför detta erbjuder en torftig lekmiljö.
-

6. Möjlighet till omvärldsförståelse

På förskolegården ska barn ges möjlighet till förståelse av sin omvärld vilket innebär att utemiljön ska vara flexibel och möjlig för barn att själva kunna påverka genom att exempelvis skapa, bygga och odla. Genom varierande och naturliga miljöer med rik vegetation ges barn möjlighet att uppleva naturlig föränderlighet utifrån årstider och klimat. Gården ska även erbjuda utrymme för verksamheten att tillämpa utomhuspedagogik. Dagvatten ska i linje med kommunens dagvattenpolicy hanteras som en resurs som berikar bebyggelsemiljön med avseende på upplevelser, rekreation, lek, naturvärden och biologisk mångfald. Dagvattenlösningar bör utöver dagvattenhantering med fördel utnyttjas för vattenlek och utomhuspedagogik.

- +1** Gården förändras under året och det finns olika saker för barnen att göra här under de olika årstiderna. Det finns löst material för barnen att använda och möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Det finns odlingsmöjligheter på gården och någon naturlig/vild miljö där barnen kan följa kretsloppet. Dagvattenhanteringen på gården kan nyttjas som ett pedagogiskt redskap.
- 0** Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjlig för barnen att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, exempelvis odling eller nyttjande av dagvattenhantering som ett pedagogiskt redskap.
- 1** Den största delen av gården är hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.

7. Samspel mellan ute och inne

Samspel mellan ute- och innemiljön är viktig både för pedagogik och barnens upplevelse av förskolemiljön. Barnens utevistelse ska främjas genom tillgängliga kopplingar mellan ute- och innemiljön som gör det lätt för barnen och verksamheten att ta sig ut till förskolegården.

- +1** Både små och stora barn har god utsikt över grönska. Lågt placerade fönster gör att barnen kan se ut. Direktutgångar finns till gården. Direktkontakten gör det lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.
- 0** Barnen kan uppleva grönska inifrån verksamhetsrum. En del barn har direktutgångar till gården medan några barn måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.
- 1** Ingen eller nästan ingen grönska upplevs inifrån verksamhetsrum. Det finns inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.

4. Riktlinjer för grundskolor

Analysverktyg för grundskolor - Friytefaktor

Friytefaktorn är ett analysverktyg avsett att användas i bygglovgranskningen. Det kan också användas som ett planeringsverktyg i detaljplaneprocessen för att säkra att det är möjligt att uppnå en bra kvalitet i kritiska lägen. Friytefaktorn ska användas tillsammans med Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1 FRI 1), se bilaga, vid bedömningar av skolgårdar.

Friytefaktorn beskriver och betygsätter de kvaliteter skolgården bör ha. Den består av sju kvalitetsaspekter som poängsätts:

1. Friyta
2. Zonering av skolgården
3. Tillgänglighet
4. Vegetation och skugga
5. Integrering av lekutrustning i landskapet
6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld
7. Samspel mellan ute och inne

Friytefaktorns sju kvalitetsaspekter poängsätts mellan -1, 0 och +1. Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges. Ett godkänt värde för friytefaktorn har satts till +3 poäng. Om det godkända värdet inte uppnås för förskolan ska en motivering till varför ett godkänt värde inte kan uppnås ges.

Kvalitetsaspekter

1. Friyta

Till friytan räknas de ytor som barnen har tillgång till och kan använda vid sin utevistelse. Ytor för exempelvis förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering och ytor för leveranser där eleverna inte kan vistas, räknas bort. Den totala ytan ska vara sammanhängande.

- +1** Gården är minst 30 m²/elev och minst 3000 m² totalt.
 - 0** Gården är 25-30 m²/elev och ca 3000 m² totalt.
 - 1** Gården är mindre än 25 m²/elev och mindre än 3000 m² totalt.
-

2. Zonering av skolgården

En skolgård bör ha egenskaper från tre zoner: en lugn, en rörlig och en utforskande.

Lugna zonen: Är ett område att vistas i för att uppleva trygghet och lugn och ro.

Rörliga zonen: Är ett område med gott om utrymme för utrymmeskrävande lek. Här ska finnas gott om utrymme för rörelse och eleverna kan röra sig i många olika riktningar mellan många olika aktiviteter.

Utforskande zonen: Är ett område med mycket, tät växtlighet och möjligheter att vara ifred.

- +1 Skolgården har egenskaper från alla tre zonerna.
 - 0 Skolgården har egenskaper från två av zonerna.
 - 1 Skolgården har egenskaper från endast en zon.
-

3. Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär dels att barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska ha tillgång till utemiljöns upplevelser, dels att personal eller föräldrar med funktionsnedsättningar ska ha god tillgänglighet till skolan.

- +1 Funktionshindrade kan ta sig runt skolbyggnaden, ut på hela skolgården och till skolgårdens samtliga zoner. Flera aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges flera möjligheter till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.
 - 0 Funktionshindrade kan röra sig runt skolbyggnaden och ut i minst två av skolgårdens zoner. Några aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges möjlighet till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.
 - 1 Skolgården är inte tillgänglig. Funktionshindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand på grund av markens utformning eller hinder. Inga aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges få eller inga möjligheter till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.
-

4. Vegetation och skugga

Rik vegetation av naturkaraktär är viktigt för att en skolgård ska vara funktionell, trivsamt och intressant. En rik växtlighet skapar möjligheter för eleverna att interagera med naturen och lära sig hur vår planet fungerar. Vegetationen medför även naturliga väderskydd, både mot regn och sol.

- +1** Mer än hälften av skolgården har varierad vegetation med naturmark och infiltrerande ytor. Vegetationen skapar flera olika rumsligheter för många aktiviteter. Det finns flera möjligheter för eleverna att lära genom att uppleva naturens sinnesintryck och årstidsväxlingar. Det finns flera nyttoväxter och växter för sinnliga upplevelser. Det finns många platser för aktiviteter i såväl soliga lägen som i skugga.
 - 0** Mindre än hälften av gården har varierad vegetation med naturmark och infiltrerande ytor. Vegetationen skapar några olika rumsligheter för olika aktiviteter. Det finns platser för aktiviteter i såväl soliga lägen som i skugga.
 - 1** Det saknas vegetation med naturmark och genomsläppliga ytor. I stort sett hela gården har samma sol-/skuggförhållanden, där skolgården antingen är solbelyst eller ligger i skugga.
-

5. Integrering av lekutrustning i landskapet

Lekustrustning och ytor för aktiviteter samt umgänge bör vara integrerade i landskapet för att tillföra ytterligare en dimension, både till landskapet och till uteupplevelsen. Ytor ska inte vara helt avskilda från varandra, utan integreras för att eleverna lätt ska kunna förflytta sig mellan olika ytor. Detta förändrar inte kraven på lekredskapens säkerhet.

- +1** Mer än hälften av den fasta utrustningen är integrerad i skolgårdens topografi och gestaltning och naturliga partier av skolgården och omgivningen kan användas för fria aktiviteter. Det finns flertal nivåskillnader (terrasseringar, kullar, svackor) så att gården har varierad topografi.
 - 0** Mindre än hälften av den fasta utrustningen är integrerad i skolgårdens topografi och gestaltning, men majoriteten står inom avgränsade områden utan kontakt med det omkringliggande landskapet. Det finns endast ett fåtal eller små nivåskillnader.
 - 1** All fast utrustning står inom ett inramat lekområde utan kontakt med buskar eller träd. Det saknas naturliga element som kan användas som lekutrustning eller annan fri aktivitet. Det finns inga märkbara nivåskillnader i mark.
-

6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld

Vid utevistelse ska eleverna ges möjlighet till förståelse av sin omvärld och lärande genom att skolgården inrymmer plats för verksamheten att tillämpa utomhuspedagogik. Utemiljön ska erbjuda miljöer för eleverna att inhämta kunskap om naturens kretslopp, hållbar utveckling, ekosystemtjänster m.m. i enlighet med läroplanen. Elever ska ha möjlighet utföra kreativa aktiviteter och uttrycka sig konstnärligt genom att exempelvis plantera, skapa, måla och bygga.

- +1** Skolgården rymmer fler än två stycken miljöer för pedagogisk aktivitet, med stor variation i skala och rumslighet. Det finns flera möjligheter att följa naturens kretslopp med naturelement som vatten, luft, vind värme och energi. Det är möjligt för eleverna att lära genom att uppleva de sinnesintryck som naturen och årtidsväxlingarna ger. Eleverna har flera möjligheter att utmana sig själva på skolgården och det finns möjlighet för eleverna att uttrycka en bredd av konstnärlig kreativitet.
- 0** Skolgården rymmer en- eller två stycken miljöer för pedagogisk aktivitet och skolgården har en begränsad variation i rumslighet och skala. Det finns någon form av möjlighet att följa ekosystemens naturliga kretslopp och att förstå element som vatten, luft eller vind. Det finns tillgång till någon form av löst naturmaterial men begränsad tillgång till vatten. Det finns begränsad möjlighet för eleverna att uttrycka en konstnärlig kreativitet.
- 1** Skolgården saknar specifika miljöer för pedagogisk aktivitet. Utformningen är ensidig utan variation i skala eller rumslighet. Det saknas möjligheter att följa naturelement som vatten, luft, vind och det är svårt att förstå naturprocesser eller energikällor. Det är svårt för eleven att lära genom att uppleva de sinnesintryck som naturen och årstidsväxlingar ger. Det saknas helt möjlighet för eleverna att uttrycka en konstnärlig kreativitet.

7. Samspel mellan ute och inne

Samspel mellan ute- och innemiljön är viktig både för både undervisning och elevernas helhetsupplevelse av skolmiljön. Elevernas utevistelse ska främjas genom tillgängliga kopplingar mellan ute- och innemiljön som gör det lätt för eleverna att ta sig ut till skolgården på egen hand samt växla mellan aktiviteter ute och inne.

- +1** Eleverna kan uppleva grönska inifrån klassrummet. Stora fönster gör att eleverna kan se rakt ut. Eleverna kan på ett enkelt sätt ta sig ut till utemiljön på egen hand. Samspelet mellan inomhus och utomhusmiljön är starkt.
- 0** Eleverna kan uppleva grönska inifrån skolbyggnaden. Direktutgångar finns endast från kapprum/ uppehållsrum, till skolgården. Samspelet mellan inomhus- och utomhusmiljön är svag.
- 1** Ingen grönska kan upplevas inifrån skolbyggnaden och det finns inga direktutgångar till skolgården. Samspelet mellan inomhus- och utomhusmiljön saknas.

5. Bilagor

BFS 2015:1 FRI 1

Boverkets författningssamling

BFS 2015:1 FRI 1

Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet;

Utkom från trycket
den 24 februari 2015

beslutade den 24 februari 2015.

Boverket beslutar följande allmänna råd om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet.

Inledning

Allmänt råd

Detta är allmänna råd till 8 kap. 9 § andra stycket, 10 och 11 §§ plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

De allmänna råden innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av föreskrifterna i ovannämnda författning och anger hur någon lämpligen kan eller bör handla för att uppfylla föreskrifterna.

De allmänna råden kan även innehålla vissa förklarande eller redaktionella upplysningar.

De allmänna råden föregås av texten Allmänt råd och är tryckta med mindre och indragen text.

Till plan- och bygglagen (2010:900)

Placering och anordnande av friyta på obebyggd tomt

8 kap. 9 § andra stycket

Allmänt råd

Vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.

Friytan bör placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Friytan bör placeras i direkt eller i nära anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för skola årskurs sju till nio och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligen med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov.

BFS 2015:1
FRI 1

Friytan bör inte senare kunna tas i anspråk för annat ändamål utan att ersättas med friyta med likvärdiga möjligheter till varierande lek och utevistelse.

Placering och anordnande av friyta på bebyggd tomt

8 kap. 10 och 11 §§

Allmänt råd

Vid placering och anordnande av friyta på en bebyggd tomt bör det allmänna rådet till 8 kap. 9 § andra stycket tillämpas i skälig utsträckning. Vid skälighetsbedömningen bör särskilt beaktas förutsättningarna för ändamålsenlig verksamhet på friytan och att friytan är placerad så att barnen och eleverna självständigt kan ta sig mellan byggnadsverket som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola, fritidshem eller liknande verksamhet och friytan.

Dessa allmänna råd gäller från och med den 1 mars 2015.

På Boverkets vägnar

JANNA VALIK

Ulrika Åkerlund

Referenser

BFS 2011:6. *Boverkets byggregler (2011:6) (föreskrifter och allmänna råd).*

BFS 2015:1. *Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet.*

BFS 2011:13. *Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.*

Boverket. 2015. *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö.*

Åstorps kommun. 2019. *Normer och riktlinjer för friyta (utemiljö) vid förskolor och skolor i Åstorps kommun.*